

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

Poznámky :

- 1 J. Říhovský, K poznání starší fáze kultury středodunajských popelnicových polí - velatické kultury, Sborník ČSA 3, Brno 1963, 74, tab. 8 B 1, 10 C 2.
- 2 J. Říhovský, Žárový hrob z Velatic 1 a jeho postavení ve vývoji velatické kultury, PA XLIX, 1958, 80.
- 3 K. Tihelka, Velatic Culture Burials at Blučina, Fontes Archaeologici Pragenses 13, 1969 ; J. Říhovský, Kulturní jáma velatické kultury na Cezavách u Blučiny /okr. Brno-venkov/, PV 1973, Brno 1974, 36-37.
- 5 J. Říhovský, op.cit., 37.

Siedlung aus der Bronzezeit in Bulhary /Bez. Břeclav/. Im September 1975 wurde eine Rettungsgrabung in der Lehmgrube der aufgehobenen Ziegelei zwischen Bulhary und Nejdeč durchgeführt. Bei dieser Aktion hat man zwei gestörte Gruben der Velaticer Kultur untersucht. Beide hatten eine Trapezform mit einer trichterartig erweiterten Mündung. Während Grube 1 nur einige Scherben enthielt, gewann man aus Grube 2 eine Schüssel mit eingezogenem Rand, eine Tasse mit einem über den Rand gezogenen Henkel, ein kleines rundliches Tonnengefäß, 2 beinerne Ahlen, 2 pyramidenförmige Gewichte und das Bruchstück eines weiteren, eine grössere Menge von weiterem Scherbenmaterial, Lehmewurf, Tierknochen und den Teil eines Menschenschädels. Ausser diesem hat man noch den Rest einer Grube festgestellt, die jedoch aus technischen Gründen nicht untersucht werden konnte. Aus dieser Grube wurden einige Scherben gewonnen, die offensichtlich in die ältere Bronzezeit gehören.

DOKONČENÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU NA POZDNĚ - BRONZOVÉM HRADISKU NA KOPCI TEPENEC, OBEC JÍVOVÁ

/ okr. Olomouc /

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav, Olomouc

/ Tab. 4 /

V srpnu 1975 uskutečnilo archeologické oddělení olomouckého muzea poslední z pěti etap stavebných k provedení záchranného a zjišťovacího výzkumu pozdněbronzového hradiska na kopci Tepenec, jehož jižní část má těžbou kamene zaniknout.¹ Na rok 1975 bylo ponecháno dokončení jihovýchodního 25 m dlouhého úseku 5 m široké zjišťovací sondy v místech, kde se terén výrazně zvedá a nabývá podoby valovitého útvaru. V tomto úseku se plánovalo celkem 5 čtverců (5 x 5 m), ovšem bylo možno zkoumat pouze 4 čtverce, neboť do páteho /nejzápadnějšího/ z nich zasahoval veliký buk, jehož skácení nebylo povoleno. I tak zbylo dosti prostoru k sledování nejdůležitější otázky, totiž jakým způsobem byl chráněn areál v těsné blízkosti středověkého hradu a zda val, který jsme v těchto místech předpokládali je středověkého nebo spíše pravěkého původu.² Nálezová situace ve dvou nejvýše nejvýchodněji položených čtvercích jasně ukázala, že útvár, působící dojem mohutného valu a táhnoucí se v délce asi 50 m po východním okraji opevněné plochy je přírodního původu, ovšem na jeho vrcholu skutečně stával umělý val, z něhož zůstala kamenná suť, ležící ve světlé lesní hlíně a v ní porušená rozptýlené pozdněbronzové střepy. Kamenné valové opevnění se zřejmě úplně rozpadlo a zůstala z něho pouze zmíněná destrukce, ležící přímo na skalním jádru přírodního valovitého útvaru. Na rozdíl od protějšího západního okraje hradiska, kde byly sondou zachyceny alespoň zbytky pravěkého valu v podobě ohromných balvanů, které zůstaly ležet v původní poloze, a k nimž z vnitřní strany hradiska přiléhala silná vrstva černé hlíny s množstvím střepů z pozdní doby bronzové a se zuhelnatělými semeny,³ na východním okraji hradiska se přesný průběh valu nedá zjistit. Kamenná suť ležela na podloží a kulturní vrstvu se nepodařilo zjistit. Kulturní vrstva byla buďto splavena, anebo - což se zdá pravděpodobnější - byla v těchto místech jen slabá, takže po ztrátě tmavšího zbarvení mohla přirozenými půdními procesy splýnout s ostatní zemínou a tím zaniknout. V každém případě však lze podle malého množství nálezu soudit, že pravěké osídlení bylo v této části hradiska slabé.

Pokud se týká otázky původu zjištěného valu je nepochybné, že jde o zbytky opevnění pravěkého. Soudíme tak ze dvou okolností zjištěných sondou. Uvnitř kamenné destrukce se našly jen střepy z pozdní doby bronzové a to v úrovni 20 - 40 cm pod dnešním povrchem, kam by sotva se mohly dostat druhemé. Druhým nápadným zjevem je, že středověké nálezy /jednmělé střepy a drobné železné předměty/ se vyskytovaly v prostoru, kam už destrukce nezasahovala. Nejdůležitější však v této souvislosti je nález zbytku do-
bře zachovaných středověkých hradebních zdí, které bylo možno pozorovat v severozápadní části valového opevnění. V tomto prostoru se přibližuje od severu přicházející lesní cesta k opevňovacímu valu, kterým prochází v místě, které se už při povrchovém průzkumu jevílo jako brána⁴. Po zmíněné cestě byl před zahájením výzkumu, na jaře 1975, přesunut velký buldozer, a aby bylo možno s ním v uvedeném místě projet, byly oba protilehlé hlinité konce valů odstraněny. Ukázalo se, že lesní cesta skutečně prochází starou branou, a že nynější na první pohled hlinité valy jsou vlastně zbytky mohutných kamenných hradebních zdí, přikrytých ovšem nyní už mocnou vrstvou hlinitých nánosů. Vlastní průchod je umístěn mezi dvěma čely těchto zdí, jejichž podélné osy směřově na sebe nenavazují, ale obě křídla brány jsou navzájem

klešovitě ze směrů vysunuty. Zdi jsou vystavěny z pečlivě skládaného lomového kamene spojovaného jílovitou zemínou, pokud bylo možno zjistit na obnažených plochách. Vzhledem k tomu, že velikost ani tvar se nemění v celém jejich průběhu od brány až asi do poloviny vzdálenosti směrem k hradnímu jádru soudíme, že až do této vzdálenosti jak na západním tak i na východním obvodu opevněné plochy sahala kamenná hradba; dále k jihu / k vlastnímu hradu / valy vzniklé destrukcí středověké hradby nepokračují, což je zřejmé nejen z povrchového průzkumu, ale hlavně z výsledků zjišťovací sondy, neboť alespoň zbytky této mohutné ohradní zdi by se musely objevit na západním nebo východním konci sondy. Můžeme proto konstatovat, že středověký hrad na Tepenci měl svoje jádro v jižní části kopce, k němuž náleželo opevnění severní části kopce, kudy procházela přístupová cesta zmíněnou branou v severozápadní části obranného pásma /otázka existence druhé cesty od severovýchodu zůstává otevřena/. Zatímco severní část širšího hradního areálu byla důkladně chráněna hlubokým ve skále vytesaným příkopem a mohutnou hradební zdí /možnost dalších opevňovacích staveb, např. věže v severovýchodním cípu nelze vyloučit/ střední část areálu v předpolí vlastního hradu důkladnějších opevňovacích zařízení pravděpodobně neměla, nepočítáme-li rozpadlé trosky valů pravěkého hradiska. Tento stav může souviset s tím, že svahy pod střední částí hradního území byly z hlediska obrany považovány za dostatečné, anebo fortifikace středověkého Tepence nebyla dokončena.

P o z n á m k y :

- 1 V. Dohnal, Zjišťovací sondáž na Tepenci /katastr Jívová/, pravěká část /okr. Olomouc/, PV 1971, Brno 1972, 62-64; týž, Výzkum hradiska z pozdní doby bronzové na Tepenci, obec Jívová /okr. Olomouc/, PV 1973, Brno 1974, 34-36; týž, Výzkum na pozdněbronzovém hradisku na Tepenci /k.ú. Jívová, okr. Olomouc/, PV 1974, v tisku.
- 2 Týž, PV 1971, 64.
- 3 Týž, PV 1973, 35.
- 4 Týž, PV 1971, tab. 57.

Beendigung der Rettungsgrabung auf dem spätbronzezeitlichen Burgwall auf der Anhöhe Tepenec, Gemeinde Jívová/Bez. Olomouc/. Im August 1975 wurde die fünfte Etappe der Rettungs- und Feststellungsgrabung auf dem prähistorischen Burgwall auf der Anhöhe Tepenec /kat. Gebiet Jívová/ eröffnet und dadurch war die erforderte Grabung abgeschlossen. Es wurde die 5m breite Sonde beendet, die das gesamte befestigte Areal in seiner kürzeren, westöstlichen Achse in einer Länge von 120m durchschnitten. Für die Saison 1975 blieb ihr östlicher 25m langer Abschnitt in der Nähe der eigentlichen mittelalterlichen Burg übrig. Durch die Sonde konnte die Destruktion eines nicht allzu mächtigen Steinwalles festgestellt werden, der durch das Scherbenmaterial in die späte Bronzezeit datiert ist. Eine Kulturschicht an diesen Stellen ist nicht vorhanden und es hat den Anschein, dass die prähistorische Besiedlung dieses Raumes am südöstlichen Rand der Burgwallfläche verhältnismässig schwach war.

Im Laufe der Augustgrabung wurde eine wichtige Feststellung gemacht, die die mittelalterlichen Befestigungen betrifft. Zu Beginn des Jahres 1975 war bei der Durchfahrt eines grossen Bulldozers durch den Durchgang zwischen den Wällen im nordwestlichen Teil des Burgwalles,⁴ der schon bei der Oberflächenuntersuchung den Eindruck eines Tores erweckte, der erdige Mantel von beiden gegeneinander verlaufenden Wallstirnen beseitigt worden. Es zeigte sich, dass den Wallkern eine mächtige Mauer aus Bruchstein bildet, der mit einer mergelartigen Bindung verbunden ist. Diese Stelle, die auch heute noch ein Waldweg in Richtung zum Burgkern durchquert, war tatsächlich eine mittelalterliche Pforte in der Fortifikation, den nördlichen Teil der Vorburg schützend. Der eigentliche Durchgang ist zwischen den Stirnen der zwei gegenüberliegenden Mauern angebracht, deren Längsachsen jedoch nicht in einer geraden Linie sind, sondern etwas aus der direkten Richtung zangenförmig abweichen. Von Norden ist also dieser Teil der Vorburg durch einen tiefen in dem Felsen ausgebrochenen Graben und durch die erwähnte dahinter erbaute Schutzmauer geschützt /die Möglichkeit weiterer Befestigungsbauten ist nicht ausgeschlossen/. Der mittlere Teil der Vorburg in der Nähe der eigentlichen Burg war jedoch nicht geschützt, wenn wir nicht die Reste des verfallenen prähistorischen Walles in Betracht ziehen. Der Grund warum in diesem Teil des Burgareales die mittelalterliche Fortifikation fehlt, kann darin beruhen, dass die Hänge, die sich unter diesem Gebiet befinden, vom Standpunkt der Abwehr als genügend befunden wurden, oder aber dass die Fortifikation des mittelalterlichen Tepenec nicht beendet worden war.

P O Z D N Ě B R O N Z O V É S Í D L I Š T N Í N Á L E Z Y Z B L A T C E

/ okr. Olomouc /

Vít D o h n a l, Vlastivědný ústav, Olomouc

Před dalším rozšířením hliníku blatecké cihelny¹ byla provedena na jeho severním okraji asi ve 20 m širokém pruhu skrývka 80 - 100 cmsilné vrstvy horní humusovité zeminy, při čemž byly obnaženy zbytky

Tab. 4

Jívová /okr. Olomouc/. Hrad Tepenec. Pruchod středověkým opevněním na severní straně. 1 celkový pohled od jihu; 2 vnitřní líce západního křídla ohradní zdi. - Burg Tepenec. Durchgang durch die mittelalterliche Befestigung der Nordseite. 1 Gesamtansicht von Süden; 2 Innenseite des Westflügels der Befestigungsmauer.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně